

³⁴Гермес – у грецькій міфології син Зевса і Майї. Один із найдавніших і багатозначних богів (покровитель мандрівників, бог скотарства, торгівлі, сновидень, шахрайства та ін.).

³⁵Возняк Михайло (1881-1952) – український літературознавець, професор Львівського університету з 1939 р., дійсний член ВУАН, довголітній співредактор видань НГШ

³⁶Дем'ян Лука (1893 - ?) – закарпатський громадський діяч, письменник. Один із перших почав писати українською мовою на Закарпатті

³⁷Жаткович Юрій (1855-1920) – священик, закарпатський письменник, етнограф, перекладач. У закарпатських “Місяцесловах” друкував свої переробки оповідань О Маковея, О Стороженка та ін.

³⁸Маковей Осип (1867-1925) – український письменник, літературний критик, журналіст і громадський діяч.

³⁹Стороженко Олекса (1805-1874) – український письменник. Співпрацював із ж “Основа”.

⁴⁰Фелькович Юрій (1834-1888) – український письменник, перекладач, педагог і громадський діяч, редактор “Буковини”.

⁴¹Кревський Іван (1883-1940) – український історик, дійсний член НГШ, довголітній директор бібліотеки НГШ у Львові (1905-1914, 1921-1937), редактор ж. “Наша Школа” (1909-1912), урядового органу ЗУНРу “Республіка” (1919), історичного місячника “Стара Україна” (1924-1925).

⁴²Jahresbes – тут виказ учнів за певний навчальний рік.

Оксана ТРУМ (Тернопіль)

В.ГНАТЮК і М.ГРУШЕВСЬКИЙ

Взаємини, плідна наукова співпраця єднали нашого земляка-академіка, талановитого фольклориста, мовознавця та

літературознавця, блискучого публіциста Володимира Гнатюка з академіком, видатним українським істориком, громадсько-політичним діячем першим Президентом України Михайлом Грушевським.

1894 року В.Гнатюк вступив на філософський факультет Львівського університету. Поталанило молодому вченому: курс історії читав професор Грушевський, що став для нього спершу учителем і наставником, а далі — провідною зіркою на довгі роки. Стосунки між Гнатюком і Грушевським були дружні, вони часто відвідували один одного. Гнатюк не раз заходив додому до Грушевського у справах своїх наукових праць; професор завжди ввічливо вислуховував його, хоч був перевантажений роботою; там студент Львівського університету мав нагоду зустрітися також з великим Каменярем, людиною, яка стала для нього другим учителем і наставником в його творчій праці. Саме під впливом М.Грушевського та І.Франка — цих велетів українського національного відродження — В.Гнатюк перейшов від аматорства до наукових записів народної словесності.

З 1895 по 1911 рр. В.Гнатюк періодично здійснював науково-дослідницькі експедиції на Закарпаття, де записував фольклорні матеріали цього регіону. М.Грушевський підтримував і заохочував дослідника для продовження цієї справи, оскільки вважав, що національні традиції становлять невичерпне джерело для саморозвитку українського народу, його національного відродження. В “Записках НТШ” за сприянням М.Грушевського були опубліковані такі ґрунтовні дослідження В.Гнатюка: “Легенда з Хітарського збірника”, “Руські оселі в Бачці”, “Словацький опришок Яношік в народній поезії”, “Словаки чи русини? (Причинки до вияснення спору про національність західних русинів)”, “Пісенні новотвори в українсько-руській народній словесності”, “Угроруські духовні вірші”, “Хоценський співаник Левицьких”, “Легенди про три жіночі вдачі (причинок до історії мандрівки фольклорних мотивів)”, “Запропащена збірка угроруських казок” тощо.

Така діяльність фольклориста для розвитку української етнографії справляла велике враження на професора Грушевського, який писав: “Він взяв на себе реферування різної етнографічної літератури в “Записках НТШ”, а далі приступив до етнографічних описових начерків. Ці рецензії та начерки й стали появлятися під моєю редакцією від 1895 року і автор їх став молодшим членом редакційного гуртка, котрому я передав заснований мною “Етнографічний збірник”. Варто зауважити, що “Етнографічний

збірник" був заснований у 1895 р. як окреме видання Наукового товариства ім. Шевченка для матеріалів з української етнографії, зібраних з усіх територій, на яких проживали українці [3, арк.3]. Спочатку "Збірник" виходив раз в рік, а з 1898 р. — переважно два рази в рік. Перші два томи вийшли під редакцією М.Грушевського, в які входили дослідження і зібрання різних авторів з різних тем. Наступні томи "Етнографічного збірника" були тематичними. Так, в томах 3, 4, 9, 25, 29, 30 В.Гнатюк подав "Етнографічні матеріали з Угорської Русі" в шести томах. В "Збірнику" було опубліковано також чимало інших зібрань дослідника, як-от: "Галицько-руські анекдоти", "Галицько-руські легенди", "Знадоби до української демонології", "Коломийки", "Народні оповідання про опришків", "Колядки і щедрівки", "Похоронні звичаї і обряди", "Етнографічні замітки з Угорської Русі про галицьких лірників".

Відзначимо, що основною ділянкою служіння українському національному відродженню В.Гнатюк, як і його наставник, вважали наукову роботу. Саме з метою створення всеукраїнського наукового центру Володимир Гнатюк разом з Михайлом Грушевським та Іваном Франком спричинився до піднесення діяльності прообразу української Академії Наук — Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Ця трійка визначних особистостей з Грушевським на чолі, за вже тоді існуючою думкою, була організаторами науки в НТШ, тим стержнем, навколо якого об'єдналися і працювали інші науковці.

Завдяки тісній та плідній співпраці М.Грушевського — голови НТШ, І.Франка — директора філологічної секції і В.Гнатюка — багаторічного секретаря НТШ Наукове Товариство ім. Шевченка перетворилося в першу українську загальнонаціональну установу, в невизнану офіційно Академією Наук, стало незаперечним лідером у формуванні практично всіх напрямів української науки.

У 1898 р. М.Грушевський домігся реформи щотижневика "Зоря", на базі якого заночаткував видання "Літературно-наукового вісника" — журналу, який дотепер не має аналогів за своїм мистецько-інтелектуальним рівнем. З 1899 р. В.Гнатюк став редактором цього часопису і на цій посаді був аж до переведення М.Грушевським редакції часопису в Київ 1907 року, видавши 30 об'ємистих томів. Редакційне кредо ЛНВ Гнатюк сформулював таким чином: "...не призначився ні до якої літературної школи, ні до якої політичної партії, ні до якої секти і заховуючи собі право незалежної критичної думки та свободної

дискусії, шанувати індивідуальність авторів, цінити талант, де і в якій мірі він би не появлявся, піддержувати поперед усього оригінальну літературу і наукову продукцію на українсько-руській мові, та при тім по змозі знайомити громаду чи то в перекладах, чи в критичних та історико-літературних розвідках з виднішими появами літератур” [1, 1].

Слід зазначити, що співробітниками ЛНВ львівського періоду були найвидатніші інтелектуальні сили тодішньої України. Проте найбільше праці в розбудову журналу вклали Грушевський, Франко і Гнатюк.

Наприкінці 1898 р. з ініціативи В.Гнатюка була заснована “Українсько-руська видавнича спілка” (згодом перейменована на “Українську Видавничу Спілку”), як секретар та редактор її видань В.Гнатюк разом з М.Грушевським та І.Франком опрацював “Статут УРВС”, уклав її плани, вів широку кореспонденцію з її авторами, редагував рукописи, робив переклади тощо. До першої світової війни саме це видавництво опублікувало найбільшу кількість художньої та науково-популярної літератури українською мовою [4, арк.4].

В.Гнатюка і М.Грушевського поєднували щирість у стосунках, взаємодопомога і взаємоповага, спільна боротьба за українську національну ідею. У статті про 10-річне перебування професора у Львові “Честь праці” В.Гнатюк дав йому таку характеристику: “До перелому і звороту в наших національних відносинах, коли не найбільше, то в дуже значній мірі причинився російський українець проф. Михайло Грушевський, що прийшов до нас восени 1894 року на катедру всесвітньої історії, і то не лише своєю організаторською та науковою діяльністю, але й непохитним та чистим характером, від якого, як від вітру, відлітала вся полова, все низьке й мерзке, все безхарактерне й хитке, а коло якого скуплювалося здорове зерно, що й принесло, а в будуччині певно принесе багаті і гарні плоди” [2, 551].

В свою чергу М.Грушевський, оцінюючи внесок В.Гнатюка у царину української етнографії, назвав його найбільшим видавцем українського фольклорного матеріалу, якого мала українська земля.

Таким чином, наукова співпраця В.Гнатюка і М.Грушевського підтверджує, наскільки важливою була в умовах кінця ХІХ – початку ХХ ст. спільна праця інтелігенції, єднання усіх творчих сил для розбудови української національної науки і розвитку культурно-духовного відродження України.

Література:

- 1 Гнатюк В Запросини до передплати на місячник Літературно-Науковий Вісник // ЛНВ – 1901 – Т.ХVI – С.1
- 2 Гнатюк В “Честь праці!” // ЛНВ – Т.ХХХІІІ – С.551
- 3 Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДА України у м. Львові) – Ф 309. – Оп 1. – Спр 21.
- 4 ЦДА України у м. Львові – Ф 309 – Оп 1. – Спр 23